

SŁOWNICZEK

Funkcje lasu - całokształt świadczeń lasu, wynikający z potencjału biotycznego ekosystemów leśnych i preferencji społecznych, ciągle ulepszany nowymi metodami gospodarowania. Funkcje, jakie spełniają współcześnie polskie lasy, można grupować jako funkcje ekologiczne (ochronne), produkcyjne (gospodarcze) i społeczne (socjalne).

Gospodarstwa

Produkcja drewna oraz surowców i produktów ubocznego użytkowania lasu jest jednym z celów prowadzenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Z lasu korzystamy w sposób racjonalny, nie narażając środowiska leśnego na degradację. Wielkość pozyskanego drewna w ekosystemie wynika z potrzeb hodowlano-ochronnych. Na podstawie dominujących funkcji lasu oraz w oparciu o przyjęty cel gospodarowania tworzy się gospodarstwa. Dominujące funkcje lasu stanowią podstawę podziału gospodarczego na: rezerwaty, lasy ochronne i lasy gospodarcze. Drzewostany pełniące funkcje specyficzne, kwalifikowane są do **gospodarstwa specjalnego**, niezależnie od głównego podziału gospodarczego. Podobnie kwalifikowane są do odrębne gospodarstwo (zarówno z lasów ochronnych, jak i gospodarczych), drzewostany przeznaczone do pilnej przebudowy. Pozostałe drzewostany ujmowane są odpowiednio w **gospodarstwie lasów ochronnych** lub w **gospodarstwie lasów gospodarczych**, podzielonym na mniejsze **gospodarstwa: zrębowe, przerębowo-zrębowe i przerębowe**.

Wiek rębności - wiek, w którym drzewostan danego gatunku powinien być przeznaczony do wycięcia (do użytkowania rębego). W drzewostanach mieszanych wiek rębności dostosowuje się do gatunku panującego. Wiek rębności jest różny dla różnych gatunków drzew. Wiek ten zależy m.in. od funkcji lasu, przyjętego celu oraz od bonitacji drzew. Dolna granica wieku rębności przyjmowana jest na posiedzeniu Komisji Techniczno Gospodarczej, jaka odbywa się co 10 lat w nadleśnictwach, w ramach przyjęcia i zatwierdzenia planu urządzenia lasu.

Rębnia określa zespół zasad i czynności z zakresu użytkowania lasu, mających na celu stworzenie najkorzystniejszych warunków dla odnowienia lasu o właściwym składzie gatunkowym drzew i uzyskania pożądanej budowy drzewostanu.

Jest to świadomy sposób prowadzenia wycięcia drzew, celem uzyskania odpowiednich warunków dla wzrostu i rozwoju młodego pokolenia lasu.

W zależności od prowadzenia wycięcia i wymagań przyrodniczych nowo wprowadzanych drzewek wyróżniamy podział rębni według Zasad Hodowli Lasu:

- **rębnie zupełne - symbol I** - wszystkie drzewa na określonej powierzchni są usuwane jednorazowo, a odnowienie wzrasta bez osłony lub tylko z osłoną boczną drzewostanu. Na odsłoniętej powierzchni w wyniku sadzenia lub odnowienia naturalnego powstają uprawy drzewek.
- **rębnie częściowe - symbol II** – drzewostany są w zasadzie równomiernie przerzedzane w celu uzyskania samosiewu na całej odnawianej powierzchni, a młode pokolenie wzrasta pod osłoną górną drzewostanu,
- **rębnie gniazdowe - symbol III** - polega na usuwaniu lub przerzedzaniu drzewostanu na tzw. gniazdach w celu wprowadzenia gatunków współpanujących i domieszkowych z odpowiednim wyprzedzeniem w stosunku do wycięcia uprzętającego (usuwanego pozostałe drzewa) w celu wykorzystania osłony dla gatunków wprowadzanych na gniazdach. Stosujemy ją do przebudowy drzewostanów jednogatunkowych na wielogatunkowe.

- **rębnie stopniowe - symbol IV** w rębniach stopniowych uzyskuje się drzewostany mieszane, złożone z gatunków drzew o różnych wymaganiach i złożonej budowie pionowej. W praktyce prowadzi do znacznego wydłużenia okresu odnowienia drzewostanu oraz występowania w nim co najmniej kilku gatunków w małopowierzchniowych formach zmieszania (grupach, kępach). Odpowiednie modyfikacje rębni IV d są stosowane również w drzewostanach nizinnych, utworzonych przez dąb i inne gatunki o większych wymaganiach świetlnych.
- **rębnia przerębowa (ciągła) - symbol V** jednostkowe lub grupowe, wykonywane w drzewostanach o budowie przerębowej, w których jednocześnie realizowane jest użytkowanie drzew dojrzałych, inicjowanie i wspieranie procesu odnowienia, selekcja, regulowanie struktury i zabiegi sanitarne

Etat (etat cięć, etat użytkowania) jest to możliwa ilość drzew do wycięcia w drzewostanie bez szkody dla tego drzewostanu, w określonym czasie i na określonej powierzchni. Etat jest niższy niż przyrost masy drzewnej w tym samym okresie, dzięki czemu następuje stały wzrost zasobności drewna "na pniu".

Etat jest określany w planie urządzenia lasu, zwany jest 10-letnim etatem miąższościowym. Co roku nadleśnictwa realizują zadania roczne w oparciu o zatwierdzony Decyzją Ministra Środowiska etat 10-letni.

Etat powierzchniowy pielęgnowania lasu (w ha w skali 10 lat) dotyczy wykonania cięć pielęgnacyjnych. W zależności od wieku drzewostanów, sposobu i celu wyróżniamy pielęgnowanie lasu przez wykonywanie:

- **czyszczeń wczesnych** – czyli cięć pielęgnacyjnych, które są wykonywane w uprawach leśnych do około 10 lat. Mają na celu uodpornienie upraw na działanie niesprzyjających czynników zewnętrznych, regulację zagęszczenia i odpowiedniego rozmieszczenia drzew w drzewostanie. Osiągamy to przez usuwanie lub hamowanie wzrostu zbędnych domieszek, przeredzanie przegęszczonych partii upraw i usuwanie chorych, obumierających i obumarłych egzemplarzy.
- **czyszczeń późnych** – które, stosujemy w młodnikach w okresie osiągnięcia przez nie zwarcia (korony sąsiadujących drzewek stykają się) do początku procesu wydzielania się drzew (naturalny proces obumierania drzew w drzewostanie na skutek zróżnicowania wysokościowego oraz osłabienia biologicznego). Proces ten zachodzi w młodnikach.
- **trzebieży wczesnych** - cięć pielęgnacyjnych, które są wykonywane w drzewostanie wykazującym energiczny przyrost na wysokość. Korony drzew w tym wieku mają zdolność rozrostu na boki i wypełniania gałęziami luk. Celem tego zabiegu jest zabezpieczenie najwartościowszych składników drzewostanu przez popieranie drzew o najwyższej jakości i usuwanie szkodliwych.
- **trzebieży późnych** – jako ostatniego etapu cięć pielęgnacyjnych. Rozpoczyna się je w drzewostanach, które przeszły już fazę najbardziej intensywnego przyrostu na wysokość i w których proces wydzielania się drzew zaczyna stopniowo słabnąć. Z chwilą przejścia do wieku dojrzałości drzewa przekroczyły okres maksymalnego przyrostu na wysokość. Orientacyjnie przyjmuje się, że do trzebieży późnych przystępuje się, zależnie od jakości siedliska, składu gatunkowego i sposobu założenia drzewostanu.

Użytkowanie rębne - realizowane poprzez odpowiednie techniki pozyskania i odnowienia w ramach różnych rodzajów i form rębni.

Użytkowanie przedrębne - w planie urządzenia lasu zalicza się drewno projektowane do pozyskania w ramach czyszczeń późnych i trzebieży.

O faktycznym rozmiarze jego wykonania zdecydują potrzeby pielęgnacyjne i stan sanitarny lasu w chwili wykonywania zabiegu. Ustalony i przyjęty etat powierzchniowy stanowi natomiast wielkość obligatoryjną do wykonania w okresie obowiązywania planu urządzenia lasu.

W ramach użytkowania przedrębnego planowane są czyszczenia późne z pozyskaniem grubizny oraz trzebieże wczesne i późne.

W ogólnej miąższości do pozyskania w użytkowaniu przedrębnym, mieści się grubizna, która pozyskiwana będzie w ramach użytków przygodnych i cięć sanitarnych. Na etapie planowania, wielkość użytków przygodnych i sanitarnych nie jest określana. Cięcia te są jedynie formą poboru miąższości w ramach użytkowania przedrębnego. Charakter cięć określany jest na etapie realizacji projektu użytkowania głównego.

III, IV rewizja PUL – kolejne opracowanie planu urządzania lasu dokonywane w okresach 10 - letnich

PUL, plan u.l., Plan urządzania lasu - Plan urządzenia lasu - szczegółowy leśny plan gospodarczy, podstawowy dokument gospodarki leśnej opracowywany dla określonego obiektu (nadleśnictwa, gminy, miasta). Zgodnie z Ustawą o Lasach tworzony jest co 10 lat według stanu na dzień 1 stycznia pierwszego roku obowiązywania (przez Biura Urządzania Lasu). W wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych stanem lasów, (występowaniem szkód lub klęsk żywiołowych), plan urządzenia lasu może być opracowany na okresy krótsze niż 10 lat. Plan ten staje się podstawą do prowadzenia jakichkolwiek zabiegów gospodarczych po zatwierdzeniu przez ministra właściwego do spraw środowiska.

Gospodarstwo specjalne, zrębowe i przerębowo-zrębowe – podział drzewostanów na gospodarstwa leśne związany jest z planowanym ich sposobem użytkowania. Drzewostany użytkowane gospodarstwem zrębowym są przeznaczone do przebudowy – odnowienia cięciami rębnymi i odnowieniem sztucznym lub naturalnym, Gospodarstwo specjalne zawiera drzewostany w których należy do minimum ograniczyć interwencję ludzką w odnowienia i przebudowę są to najczęściej tereny leśne położone wokół cieków i zbiorników wodnych itp., Gospodarstwo przerębowo-zrębowe jest mieszaną formą zagospodarowania drzewostanów polegająca na stosowaniu rębni przerębowych i zupełnych do zagospodarowania lasu.

Użytki uboczne – pozadrzewne użytki leśne, obejmują dużą i niejednorodną grupę bogactw leśnych, których ilość zmienia się zależnie od potrzeb człowieka oraz zdobytej wiedzy o ich przydatności. Ze względu na ich właściwości, sposoby pozyskania i zużycia wyróżnia się kilka grup użytków leśnych ubocznych. Podstawowym podziałem ubocznych użytków leśnych jest podział ze względu na pochodzenie:

- pochodzenia roślinnego- żywice, gumy, kora, listowie, owoce leśne, grzyby jadalne, zioła lecznicze i przemysłowe, choinki itp,
- pochodzenia zwierzęcego - produkty łowiectwa i pszczelarstwa leśnego, ślimaki, jedwabnictwa uprawianego w związku z lasem (jedwab).
- kopaliny - torf, żwir, glina itp.

CW, CP, TW, TP, cięcia pielęgnacyjne, trzebieże - zabieg stosowany w lasach gospodarczych. Mają one na celu stworzenie korzystnych warunków rozwoju drzew o lepszej wartości hodowlanej oraz poprawę środowiska wewnątrz lasu. Ze względu na wiek w którym się je

wykonuje dzielimy je na: CW – czyszczenie wczesne – wykonywane od 5 roku życia uprawy do młodnika, CP – czyszczenia późne – od młodnika do fazy tyczkowiny (ok. 20 lat), TW trzebieże wczesne – wykonywane od fazy tyczkowiny do fazy drągowiny (ok. 40 lat), TP – trzebieże późne wykonywane powyżej wieku 40 lat

Halizna – drzewostan w wieku do 20 lat o zadrzewieniu mniejszym niż 0,5

Plazowina – drzewostan w wieku powyżej 20 lat o zadrzewieniu mniejszym niż 0,3

Szkodniki pierwotne - określenie stosowane dla zespołu szkodników owadzych żerujących na aparacie asymilacyjnym drzew i krzewów leśnych, także zespół chorób grzybowych i czynników abiotycznych przyczyniających się do obniżenia poziomu zdrowotności drzewostanów

Szkodniki wtórne – określenie stosowane dla zespołu szkodników owadzych żerujących pod korą drzew,

Monitoring techniczny – obserwowanie w dłuższym okresie czasu zmian zachodzących w drzewostanach pod kątem zmiany ich cech technicznych (wysokość, pierśnica, jakość techniczna itp.)

Monitoring biologiczny - obserwowanie w dłuższym okresie czasu zmian zachodzących w drzewostanach pod kątem zmiany ich cech biologicznych (zdrowotność, defoliacja, poziom wód gruntowych itp.)

Entomofauna - owady

Odziomek - dolna, najgrubsza część pnia, najczęściej bez gałęzi, obejmująca zwykle drewno o najlepszej jakości technicznej

Szeliniak – *Hylobius pinastrii* – owad z rzędu chrząszczy rodziny ryjkowcowatych groźny dla upraw leśnych, może wyrządzać duże straty gospodarcze

Spalowanie – uszkodzanie młodych drzewek gatunków drzewiastych polegające na zdarceniu kory wraz z miazgą przez zwierzynę płową

Zabezpieczanie upraw mechaniczne – zabezpieczenie upraw przed zwierzyną polegające na grodzeniu upraw, stosowaniu osłonek indywidualnych na drzewka, pakułowaniu itp.

Zabezpieczanie upraw chemiczne - zabezpieczenie upraw przed zwierzyną polegające na smarowaniu młodych drzewek substancją odstraszającą (repellentem)

Leżanina – gałęzie, odpady pozrębowe pozostawione w lesie do naturalnego rozłożenia

Poletko łowieckie – poletko z posianymi roślinami okopowymi i paszą treściwą, przeznaczone dla dokarmiania zwierzyny łownej, ogrodzone a w okresie jesienno-zimowym rozgradzane celem dokarmiania zwierzyny łownej,

Lizawka – urządzenie łowieckie – służące do wzbogacania zimowego pokarmu zwierzyny o niezbędne w diecie zwierząt łownych sole mineralne, najczęściej ma postać drewnianego słupa z umieszczoną na szczycie bryłą soli

Potencjał siedliska – pewien umowny wyznacznik jakości drzewostanu jaki jest możliwy do osiągnięcia w danych warunkach glebowych i siedliskowych

Zadrzewienie – Określa się ją poprzez porównanie masy drzewnej (miąższości) istniejącej rzeczywiście w drzewostanie danego gatunku na 1 hektarze do podanej w tzw. tablicach zasobności, jaką mógłby ten sam drzewostan wykazywać w danym wieku i na danym siedlisku w najlepszym wypadku. Np. masa rzeczywista drzewostanu wynosi 240 m³ (metrów sześciennych), a wykazana w tablicach – 300 m³. W takim wypadku zadrzewienie określa się poprzez podzielenie $240:300=0,80$, czyli zadrzewienie wynosi 0,80